

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A FACTOR OF PROVIDING SOCIAL SECURITY FOR POPULATION

Відсутність досліджень взаємозв'язку корпоративної соціальної безпеки як чинника, що має вплив на забезпечення соціальної безпеки населення, обумовила актуальність роботи. У статті розкрито науковий погляд щодо трактування поняття соціальної безпеки населення. Охарактеризовано, розкрито роль органів державної влади та приватних підприємств у формуванні ефективно діючої системи соціального захисту України. Доведено, що соціальну відповідальність у забезпеченні соціальної безпеки необхідно розглядати в розрізі різних суб'єктів власності. Розглянуто чинники, які мають вплив на соціальну відповідальність бізнесу. Наведено проблеми та особливості ведення соціально відповідального бізнесу в Україні. Практична цінність статті полягає у запропонованні запровадження етичних принципів ведення господарської діяльності як найбільш важливого елементу соціальної відповідальності задля підвищення рівня соціальної безпеки населення.

Ключові слова: соціальна відповідальність, рівень, соціальна безпека, населення, суб'єкти власності.

Отсутствие исследований взаимосвязи корпоративной социальной безопасности

как фактора, который влияет на обеспечение социальной безопасности населения, обусловило актуальность работы. В статье раскрыты научные взгляды касательно трактовки понятия социальной безопасности населения. Охарактеризована, раскрыта роль органов государственной власти и частных предприятий в формировании эффективно действующей системы социальной защиты Украины. Доказано, что социальную ответственность в обеспечении социальной безопасности необходимо рассматривать в разрезе различных субъектов собственности. Рассмотрены факторы, которые влияют на социальную ответственность бизнеса. Приведены проблемы и особенности ведения социальной ответственного бизнеса в Украине. Практическая ценность статьи заключается в предложении внедрения этических принципов ведения хозяйственной деятельности как наиболее важного элемента социальной ответственности с целью повышения уровня социальной безопасности населения.

Ключевые слова: социальная ответственность, уровень, социальная безопасность, население, субъекты собственности.

УДК 338:330.342.1

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-12>

Зіброва О.В.

старший викладач кафедри публічного управління та підприємництва Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Zibrova Olena

National Aerospace University named after M.E. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Institute"

In modern conditions the existing negative trends in the social sector as well as accumulated social problems create a lot of threats and restrain further development of society; therefore it is crucial to implement the practice of cooperation among the state, business, society and individual, which would enhance the mutual responsibility of all participants of social life by creating the conditions for further stable development of the society based on the widest range of interests. Literature's review showed the lack of studies concerning the characteristics of corporate social responsibility to ensure social security of the population, so the study of its level with the aim of developing measures and prevent threats that can destabilize the social and other areas stipulated to the purpose of the study. Social responsibility in providing social security should be considered in the context of all counterparts, i.e. national, regional or local authorities, business, population, social institutions, non-profitable social funds; social organizations, etc. This is because social security is the safety of a person, society and state from internal and external threats, therefore we need to determine the basis of social responsibility. Corporate social responsibility in a market environment is applied through different directions: social responsibility to employees, social responsibility to the state, social responsibility to the society of the region, territories in which the enterprise operates. The study has shown that corporate social responsibility has a great influence on social security of the population, so if to increase the level of social responsibility of business, as well as to transfer to the enterprises part of the expenses for the implementation of social policy of the state, it can significantly improve the quality of life of the population. In the conclusions the author emphasizes that there is a close relationship between the components of social security and the types of social responsibility of business, so the adherence to ethical principles of doing business will allow increasing the level of social security of the population.

Key words: social responsibility, level, social security, population, property subjects.

Постановка проблеми. Нині в Україні посилюється рівень соціальної напруги, знижуються добробут та життєвий рівень населення. Негативні тенденції в соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми створюють багато загроз та стримують подальший розвиток суспільства. Все це може стати причинами порушення рівноваги та стабільності.

Неспроможність держави одноосібно та своєчасно реагувати на загострення наявних загроз і появу нових потребує активізації соціальної відповідальності всіх суб'єктів забезпечення соціальної безпеки. Сьогодні вкрай важливим є запровадження практики взаємодії держави, бізнесу, суспільства, людини, яка б дала змогу посилити взаємну відповідальність усіх учасників суспільного

життя шляхом створення умов для подальшого стабільного розвитку суспільства, заснованого на врахуванні якнайширшого кола інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання соціальної безпеки займалися такі науковці, як А. Гриненко, А. Колот, О. Новікова, О. Сиченко [1; 2]. Однак, незважаючи на вагомість цього питання, існує низка проблем, серед яких актуальним є дослідження стану забезпечення соціальної безпеки в Україні задля розроблення заходів та недопущення загроз, які можуть дестабілізувати соціальну та інші сфери.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення взаємозв'язку корпоративної соціальної безпеки як чинника, що має вплив на забезпечення соціальної безпеки населення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Визначення засад соціальної відповідальності держави, бізнесу та населення щодо забезпечення соціальної безпеки перш за все потребує з'ясування поняття соціальної безпеки.

Термін «соціальна безпека» зафіксовано на нормативному рівні. Так, згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, «соціальна безпека – це стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни» [3].

Також безпеку визначають як стан соціально-економічної системи, рівень її рівноваги й спроможності до життя та стійкого відтворення основних системних елементів, які забезпечують її функціонування [4]. Варто зазначити, що під станом захищеності слід розуміти відсутність системоруйнівних загроз, які не можуть бути органічно усунуті в рамках економічної стратегії, яка є іманентна певній соціально-економічній системі [5].

У найзагальнішому розумінні соціальна безпека – це стан гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. При цьому значення критеріїв соціальної захищеності перебувають не нижче межових значень, що становлять загрозу для національної безпеки країни. Дефіцит соціальної безпеки загрожує втратою соціальних норм, зростанням нетерпимості, екстремізму й насильства в суспільстві. Він не тільки несе серйозні негативні наслідки для здоров'я, добробуту та соціального самопочуття людей, але й знижує ефективність функціонування економічної системи.

Соціальну відповідальність у забезпеченні соціальної безпеки правомірно розглядати в розрізі суб'єктів, зокрема державних, регіональних, місцевих органів влади; бізнесу; населення; установ соціальної сфери; позабюджетних соціальних фондів; громадських організацій. З огляду на те, що соціальна безпека – це безпека людини, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, необхідно визначати основи соціальної відповідальності.

В основу світової практики ведення бізнесу покладено етичні підходи до суспільства, співробітників, навколишнього середовища. У світі відбувається переформатування сприйняття бізнесу не лише з боку його прибутковості, але й з урахуванням ціни, наслідків отримання прибутку, соціальної та екологічної складових частин. Важливою характеристикою соціальної відповідальності є прагнення організації впроваджувати соціальні та екологічні питання у свій процес прийняття рішень та бути підзвітною за впливи, які її рішення й дії

справляють на суспільство та навколишнє середовище. Це передбачає як етичну, так і прозору поведінку, котра сприяє сталому розвитку, враховує інтереси зацікавлених сторін, відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки, впроваджена у діяльність організації та практикується у її відносинах [6].

У формуванні ефективно діючої системи соціального захисту України важливу роль можуть відігравати не тільки органи державної влади, але й приватні підприємства. Таким чином, людина чи група людей може формувати власний механізм соціального захисту себе або своїх підлеглих. В цьому разі значно збільшується соціальна роль підприємства. Це відбувається завдяки багатьом напрямкам, які можуть бути використані. Так, застосування накопичувального пенсійного страхування й страхування життя стає ефективним інструментом мотивації персоналу в умовах, коли держава не може гарантувати фінансову підтримку ні працездатним, ні, тим більше, пенсіонерам. Рівень соціальної відповідальності бізнесу у цьому разі значно зростає. Особливо це відчутно в сучасних умовах нашої держави, коли економічні показники знижуються, підприємства повертаються до тіньової зайнятості, а найбільш кваліфіковані працівники покидають нашу країну [7].

Основною умовою соціально відповідального бізнесу є реалізація сумлінної ділової практики стосовно основних груп стейкхолдерів, а базовим рівнем – дотримання законодавства України. Як не дивно, але саме ухилення від вимог законодавства у сфері оплати праці, сплати податків, порушення кадрових питань призводить до загострення проблем безробіття, бідності, недофінансування соціальної сфери, неспроможності населення отримувати в майбутньому достатній розмір пенсійного забезпечення, якісну освіту та медичні послуги. Водночас не варто забувати про те, що перш за все це є обов'язком власників і керівників підприємств, які здійснюють свою діяльність згідно із законодавством України. Розширений рівень соціальної відповідальності бізнесу передбачає додаткову відповідальність, не визначену законодавчими актами. Це й підвищення кваліфікації працівників, й додаткові виплати працівникам, й медичне та пенсійне страхування за рахунок підприємства, й турбота про громаду та довкілля понад норми, визначені законодавством. Соціально відповідальна компанія демонструє успішну діяльність за умов корисності свого виробництва, випуску продукції для суспільства, а найголовніше, без завдання шкоди навколишньому середовищу. Одним із каналів поширення соціальної відповідальності у світі є Глобальний договір ООН (United Nations Global Compact), тобто ініціатива Організації Об'єднаних Націй, спрямована на сприяння соціальній відповідальності бізнесу

й підтримку вирішення підприємницькими колами проблем глобалізації та створення стабільнішої та всеохоплюючої економіки.

Соціальна відповідальність корпорації в ринковому середовищі реалізується через різні напрями, а саме через соціальну відповідальність перед працівниками, соціальну відповідальність перед державою, соціальну відповідальність перед суспільством регіону, територій, на яких працює підприємство.

Соціальна відповідальність перед працівниками передбачає створення якісних і безпечних умов праці, гідну, чесну, адекватну оплату праці й систему мотивації та заохочення, справедливую систему надбавок і компенсацій, корпоративну культуру, відносини, екологію праці.

Соціальна відповідальність підприємства перед державою передбачає своєчасну сплату податків, відрахувань, штрафів та інших платежів.

Соціальна відповідальність перед суспільством регіону, територій, на яких працює підприємство, передбачає ініціативні та компенсаційні витрати та програми щодо участі у суспільному житті, його розвитку, покращення умов існування громади на територіях, що оточують підприємство [8].

Під участю в житті суспільства зазвичай розуміється діяльність підприємств у вирішенні найбільш поширених проблем, таких як недолік фінансування та соціального захисту найбільш уразливих груп населення, недолік фінансування освітньо-культурних установ та заходів, недолік фінансування муніципальних і загальнодержавних соціальних програм. Участь компаній у житті суспільства найчастіше асоціюється з фінансуванням соціальних проєктів, що приводить до не завжди правильного ототожнення понять «соціально відповідальний бізнес» і «благодійність».

Незважаючи на переваги соціально відповідального бізнесу, в Україні його розвиток відбувається повільними темпами, про що свідчать низький рівень оплати праці, тінізація заробітної плати, недотримання законодавства стосовно соціально-трудова відносин, зростаючі розміри заборгованості з виплати заробітної плати, тому сьогодні існує необхідність розроблення законодавства для побудови правових рамок соціальної відповідальності, але з урахуванням особистої соціальної відповідальності кожного працюючого, менеджера, керівника підприємства.

Недотримання законодавства у соціально-трудова сфері, зокрема несплата податкових платежів і єдиного соціального внеску в разі не оформлення працівника на роботу та виплати заробітної плати у «конвертах», є основною загрозою, мінімізація якої є справою всіх суб'єктів забезпечення соціальної безпеки.

Соціальна відповідальність і соціальна безпека перебувають у тісному взаємозв'язку. Соціальна

відповідальність є складовою частиною соціально-економічної безпеки, водночас є фактором впливу на її рівень. Соціальна відповідальність є гарантом соціальної безпеки загалом та особистої безпеки людини зокрема, засобом підтримання й зміцнення соціальної злагоди, цілісності суспільства, держави [9].

Висновки з проведеного дослідження. Якщо провести паралель між компонентами соціальної безпеки й видами соціальної відповідальності бізнесу, то можна побачити, що дотримання етичних принципів ведення господарської діяльності дасть змогу підвищити рівень соціальної безпеки населення, зокрема:

- економічна відповідальність бізнесу сприятиме забезпеченню безпеки проживання, навчання, зайнятості, відпочинку, здоров'я, харчування;

- правова відповідальність бізнесу дасть змогу підвищити рівень безпеки зайнятості та криміногенної безпеки;

- етична відповідальність бізнесу спрямована на формування особистої безпеки;

- філантропічна відповідальність бізнесу націлена на забезпечення безпеки проживання, навчання, відпочинку, здоров'я.

- Отже, задля забезпечення соціальної безпеки населення шляхом активізації соціальної відповідальності бізнесу доцільно:

- розробити державну та регіональні програми активізації соціальної відповідальності бізнесу;

- ввести систему податкових пільг для підприємств, які здійснюють соціально відповідальну діяльність;

- запропонувати програму лояльного кредитування соціальних програм підприємств;

- удосконалити процедуру ведення соціального діалогу;

- проводити конкурси серед соціально відповідальних підприємств;

- пропагувати принципи соціально відповідального бізнесу економічними, організаційними й соціально-психологічними методами;

- поширювати міжнародні стандарти й системи управління соціальною відповідальністю бізнесу в Україні.

Всі компанії, які реалізують стратегію корпоративної соціальної відповідальності, справді роблять багато хорошого для суспільства та впроваджують демократичні й людські принципи у свою діяльність.

Отже, як бачимо, соціальна відповідальність бізнесу досить сильно впливає на соціальну безпеку населення, тому якщо підвищувати рівень соціальної відповідальності бізнесу, а також перенести на підприємства частину витрат на реалізацію соціальної політики держави, то можна значно підвищити якість життя населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гнибіденко І., Колот А., Новікова О. та ін. Соціальна безпека: теорія та українська практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 292 с.
2. Сиченко О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави *Наукові праці. Державне управління*. 2012. Т. 186. № 174. С. 34–38. URL: <http://official.chdu.edu.ua/article/view/98212/93538> (дата звернення: 10.02.2020).
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/stru> (дата звернення: 11.02.2020).
4. Предборський В. Економічна безпека держави : монографія. Київ : Кондор, 2005. 391 с.
5. Охріменко О., Іванова Т. Соціальна відповідальність : навчальний посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 157 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12436> (дата звернення: 05.02.2020).
6. Завора Т. Соціальна відповідальність як чинник забезпечення соціальної безпеки держави. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/186/1/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_2016.pdf (дата звернення: 02.02.2020).
7. Деліні М. Напрями підвищення корпоративної соціальної відповідальності українського бізнесу. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/1/32.pdf (дата звернення: 12.02.2020).
8. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. Житомир : вид-во А. Капусти, 2005. 302 с.
9. Нагорняк І. Вплив соціальної відповідальності на рівень безпеки соціально-економічної системи. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22–24 вересня 2016 року). Тернопіль : Крок, 2016. С. 209–212. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18122> (дата звернення: 13.02.2020).
2. Sychenko O. (2012) Sotsialna bezpeka v systemi natsionalnoi bezpeky derzhavy [Social security in the national security system of the state]. *Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia*, pp. 34–38. URL: <http://official.chdu.edu.ua/article/view/98212/93538> (accessed 10 February 2020).
3. Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy, zatverdzeni nakazom Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, approved by order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13/stru> (accessed 11 February 2020).
4. Predborskyi V. (2005) Ekonomichna bezpeka derzhavy : monohrafiia. [Economic security of the state]. Kyiv : Kondor (in Ukrainian).
5. Okhrymenko O., Ivanova T. (2015) Sotsialna vidpovidalnist : navchalnyi posibnyk [Social responsibility]. Kyiv : NTUU “KPI”, 157 p. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/12436> (accessed 5 February 2020).
6. Zavora T. Sotsialna vidpovidalnist yak chynnyk zabezpechennia sotsialnoi bezpeky derzhavy [Social responsibility as a factor in ensuring social security of the state]. URL: http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/186/1/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_2016.pdf (accessed 2 February 2020).
7. Dielini M. Napriamy pidvyshchennia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti ukrainskoho biznesu [Directions for enhancing corporate social responsibility of Ukrainian business]. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/1/32.pdf (accessed 12 February 2020).
8. Kotler F. (2005) Korporativna sotsialna vidpovidalnist. Yak zrobyty yakomoha bilshe dobra dlia vashoi kompanii ta suspilstva [Corporate social responsibility. How to do the best possible for your company and society]. Zhytomyr : vyd-vo A. Kapusty. (in Ukrainian)
9. Nahorniak I. Vplyv sotsialnoi vidpovidalnosti na riven bezpeky sotsialno-ekonomichnoi systemy [The impact of social responsibility on the level of security of the socio-economic system]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii „Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh“*, 22–24 veresnia 2016 roku. Ternopiil : Krok, 2016. pp. 209–212. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18122> (accessed 13 February 2020).

REFERENCES:

1. Sotsialna bezpeka: teoriia ta ukrainska praktyka : monohrafiia. (2006) [Theory and Ukrainian Practice] I. Hnybidenko, A. Kolot, O. Novikova ta in. K. : KNEU (in Ukrainian).